

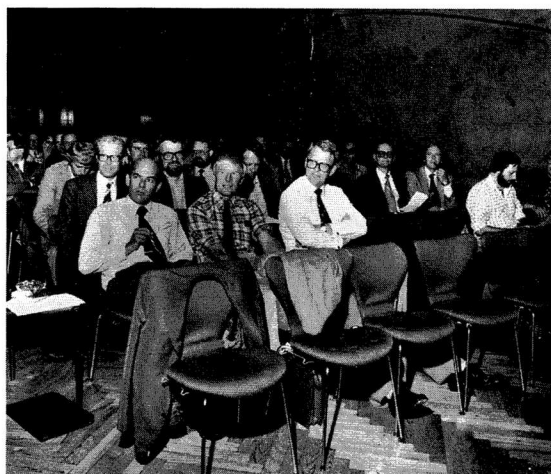
Danmarks afhængighed af udenlandsk edb-teknologi

DIF's formand, Mogens Kümmel, byder velkommen til debatten - den 18. august 1977.

En særlig velkomst til de indbudte foredrags-
holdere (fra venstre) Steffen Møller, Bent Larsen,
Levin Larsen og Mogens Camre -

samt til en række særligt indbudte personer, som
satte præg på den livlige debat.

INDHOLD

Indlæg af

Økonom Steffen Møller Dansk Metalarbejderforbund	5
Mogens Camre, MF	8
Direktør, civiløkonom Bent Larsen Emilius Møller as-NCR	13

UDDRAG AF DEN FRI DEBAT:

Spørgsmål til panelet fra:

Jan Andersen Dansk Metalarbejderforbund	17
Panelets svar	18
Civilingeniør Ole Engberg's spørgsmål	19
Panelets svar	20
Birte Roll Holm Danske Bankfunktionærers Landsforening	21
Panelets svar	23
Civilingeniør Thomas Skousen Siemens Data A/S	24
Panelets svar	25
Direktør C. C. Sandberg A/S Regnecentralen	25
Panelets svar	27
Direktør Aa. Rosenstand ISS Inmentic	28
Panelets svar	29

Edb-faggruppen
Dansk Ingeniørforening

En forudsætning for at engagere medlemmerne i faggruppens aktiviteter er, at man informerer om, hvad der foregår. Med dette skrift, som er udarbejdet af Leif Hansson, "ingeniøren", vil vi give et indtryk af, hvad der skete på faggruppens første møde i efteråret.

Som man måske har bemærket, indbød DIF den 18. august 1977 på faggruppens foranledning til en debat om "Danmarks afhængighed af udenlandsk edb-teknologi".

Formålet med debatten var at få drøftet, om dette er en reel problemstilling. Bl. a. ønskede vi at få belyst spørgsmål som

- hvad betyder denne afhængighed
- adskiller edb-området sig på dette felt fra andre vigtige teknologi- og råstofområder
- er dansk edb-teknologi en realistisk mulighed
- er der behov for initiativer på EF-plan.

Det er naturligt for DIF, der har en edb-faggruppe, som er landets største edb-faglige forening, at tage et sådant emne op og give et fagligt bidrag til den offentlige debat.

Vi kan da også konstatere, at pressen har fundet det værd at formidle de synspunkter, der kom frem, ligesom en debat synes at være startet.

På bestyrelsens vegne

Jens E. Brammer

Thomas Skousen

Indledningsforedrag

Økonom Steffen Møller, Dansk Metalarbejderforbund:

Jeg vil prøve at illustrere nogle af problemstillingerne omkring anvendelsen af edb i Danmark og dansk edb-politik, som de kan tage sig ud fra et fagforbunds synspunkt.

Jeg har lavet min egen private overskrift over mit indlæg: "edb-truslen - fup eller fakta?". Hvor meget er fup, og hvor meget er fakta af det, man læser i avisen?

Derfor vil jeg i mit indlæg tage udgangspunkt i tre hovedproblemstillinger:

- a) Hvorfor edb?
- b) Edb og beskæftigelsen.
- c) Edb og leverandørerne.

Edb er naturligvis kommet for at blive, fordi edb kan løse en lang række af vores problemstillinger, såvel kvantitativt som kvalitativt.

Jeg vil nævne et enkelt eksempel på et område, hvor man ikke anvender edb ret meget endnu, men hvor man siger, at edb kunne bidrage væsentligt til at forøge serviceniveauet. Hvis man fik indrettet en egentlig database inden for arbejdsformidlingsområdet, hvor man ikke alene kunne registrere de job, der var ledige, men måske også de job, som bliver ledige i fremtiden, og de strukturforandringer som foregår i samfundet og samtidig registrere, hvilke specifikationer, der skal opfyldes, både på arbejdstagerens side og på jobsiden, så kunne man lave en bedre forbindelse imellem jobbene og de mennesker, som skal beskæftiges.

Det er ikke lykkedes af mange forskellige årsager, blandt andet frygten for, at sådanne registre vil kunne blive misbrugt. Man kunne opbygge sortlister i stedet for hvide lister, og man kunne skade en række personer i deres beskæftigelse i stedet for at støtte dem.

Hvis man indførte et sådant registreringssystem til hjælp for arbejdsformidlingen, ville en lang række af de manuelt forekommende funktioner bortfalde. På den anden side ville man samtidig øge beskæftigelsen inden for en lang række andre arbejdskategorier, og det hovedproblem, man ville stå overfor, ville givetvis være, at man ikke havde de mennesker, som skulle anvendes til at gennemføre udviklingen efter de nye kriterier og med den nye teknologi.

Det ville måske endda medføre, at man i arbejdsformidlingssystemet kom til at beskæftige flere end de godt 1500 mennesker, som man er i dag, men

samtidig ville man kunne øge serviceniveauet mangefold.

Det er derfor nok væsentligt at slå fast, at edb i sig selv ikke medfører arbejdsløshed ud fra en total betragtning, men at det naturligvis medfører en meget kraftig forskydning i sammensætningen af krav til arbejdsstyrken. Vi ser det inden for kontorfagsområdet, vi ser det inden for butik- og handelsområdet, vi ser det inden for en lang række andre områder, hvor produktionen overgår fra at være manuelt styret til at blive styret gennem forskellige former for edb.

Derfor vil jeg altså slå fast som indledning, at edb er kommet for at blive brugt, også i fremtiden. Der er ingen tvivl om, at vi vil komme til at bruge stadig mere edb i forhold til det, vi ser i dag. Vores hovedproblem er, at vi ikke vil kunne udvikle et uddannelsessystem og få vores samfund til at indstille sig på den nye teknologi så hurtigt, at beskæftigelsen kan bevares.

Det næste, jeg vil se på, er, om vi har behov for at få en egentlig, direkte edb-politik i relation til, hvor edb-systemerne - hvadenten det er hardware eller software - skal komme fra.

Man kan måske lidt forenklet sige, at den som styrer softwaresiden, styrer også hardwaren eller maskinanvendelsen. Man kunne lige så vel sige, at den som styrer problemformuleringen, kan - jeg siger ikke gør, men kan - styre, hvem der skal vinde en given kontrakt.

Som hovedregel får den, som kan det hele, kontrakten. Mange har diskuteret, hvordan det kan være, at et enkelt selskab har været så dominerende på markedet. En af forklaringerne er naturligvis, at det at være stor er også godt i denne sammenhæng, fordi det udbud af tilbud, man har, er så omfattende, den servicevirksomhed, som kan udfoldes, er så kolossal, at hvis man ønsker at vinde kontrakter, kan man nemt gøre det.

Man vil så spørge sig selv, om det er rimeligt, at et enkelt område, blot fordi dette område af historiske årsager - og andre årsager naturligvis - er blevet stort, skal vinde så at sige alle kontrakter, sådan som man til daglig læser om det i aviserne.

Man kan vel sige, at hvis det var den eneste leverandør, så var det et problem. For hvis denne virksomhed brød sammen af en eller anden grund, ville man være meget ilde stedt som edb-bruger. Derfor er det godt, at der er mange om biddet. Det giver en valgmulighed, og man kan trods alt på langt sigt opnå, at de løsninger, man finder, kvalitativt kan være bedst mulige i forhold til de problemer, der skal løses. Det betyder samtidig, at man gennem kombination af de mange variationer kan nå nogle løsninger.

Jeg tror, at dansk edb har en stor fremtid for sig, såvel inden for

dansk erhvervsliv som inden for det offentlige. Men en af betingelserne må være, at man blandt andet fra det offentliges side klarere definerer sine planer og kombinerer disse planer med udbud af udviklingskontrakter, så nationale virksomheder får en reel konkurrencemulighed.

Uanset hvilken edb-politik vi kommer til at vælge i Danmark, er det klart, at vi både direkte og indirekte fortsat vil være afhængige af teknologi, udviklet i USA. Det vil enten ske direkte ved, at vi fortsat køber eller lejer udstyret, eller indirekte gennem at vi samler amerikanske komponenter, eller at vi - som små virksomheder gør - kommer til at anvende USA's teknologi gennem en plagiering. I sidstnævnte tilfælde overtager man den udviklede teknologi fra Amerika, slipper for de direkte udviklingsomkostninger, sætter sit eget særpræg på det, og kan så sælge sit hardware til en lavere pris.

Jeg sagde før, at software-området er mere centralt end hardware. Det må derfor være væsentligt, hvis vi vælger at gå ind i en støtteordning over for dansk edb-industri, at starte med at fokusere på software-området.

Vi må skabe sikkerhed for, at vi kan få uddannet tilstrækkelig med mennesker på et tilstrækkeligt nøjt niveau, som kan være førende i det mindste i visse niches.

Når jeg lægger så meget vægt på software-området, kan man spørge, om det i det hele taget er nødvendigt, at vi har en direkte produktion af hardware i Danmark. Jeg tror, man må sige ud fra et uddannelsessynspunkt og ud fra et totalitetssynspunkt, at det er væsentligt, at vi kan skrue dippedutter sammen, kan mekanikken indefra og ikke alene baserer os på at køre på softwaresiden.

Som hovedmål for en fremtidig edb-politik må vi opstille et krav om kvalitet og om rationalitet, og vi må erkende, hvilke ressourcer vi har, og så udvikle de ressourcer, som vi har flest af.

Vi ved, at det er kolossalt kapitalkrævende at skulle gå ind i totalløsninger, så det vil ikke være den rigtige måde at gøre det på. Vi ved, at vi har et relativt højt uddannelsesniveau, og derfor må det være mere formålstjenligt at satse på softwareområdet. Man må opbygge en viden inden for nogle konkrete områder, hvor man er i stand til at gennemføre problemløsninger, der er konkurrencedygtige, enten på priser eller på serviceniveau.

Det kan ikke blive på totalområdet. Det er vanskeligt at tro, at vi skulle kunne gøre det ligeså godt, som alle de andre kan gøre det til sammen, men det må være rimeligt at forestille sig, at vi kan opbygge niches, som ikke alene kan anvendes til danske løsninger, men også medføre ret kraftig eksport.

Vi ved, at man i EF for tiden arbejder med at få opbygget en egentlig EF edb-politik. Jeg vil anse det for at være meget væsentligt, at vi giver vores støtte til dette, blandt andet fordi det kan medføre, at projekter kan falde ind under danske virksomheders områder.

Vi ved, at EF vil udvikle sig stadig mere intenst, også på de industripolitiske områder, og vi ved, at den økonomiske styring vil blive stadig mere integreret, og det er klart, at anvendelsen af forskellige former for styringssystemer vil blive udviklet inden for EF-området. Derfor tror jeg, det er væsentligt, at man er opmærksom på denne udvikling, og at man så hurtigt som muligt kommer til at deltage i den.

I Dansk Metalarbejderforbund anser vi derfor problemstillingen omkring Danmarks uafhængighed af udenlandsk edb-teknologi som et forholdsvis enkelt spørgsmål om evne til at anvende og videreudvikle en given teknologi, så den passer bedst muligt ind i løsningsmuligheder af danske problemstillinger.

Valget bliver således et spørgsmål om at definere omfanget og indholdet af de kommende års anvendelse af edb, mere end at fastlægge, hvor maskinudstyret skal komme fra. Det er i virkeligheden ikke maskinudstyret, som bestemmer løsningens udformning. Det er i langt højere grad det softwarearbejde, det systemarbejde, som lægges i løsningen.

Mogens Camre, MF:

Jeg vil gerne sige tak for indbydelsen til at komme her i dag og være med i denne debat. Man kan ikke sige, at det er et emne, politikerne i syn-derlig grad har ofret opmærksomhed. Det er ikke noget, der er indgået i de politiske debatter, men der er ikke nogen tvivl om, at problemerne er af stor betydning.

Vi ved alle, at edb er en nøgleindustri. Vi ved, at der er et fåtal af nøgleindustrier, som er afgørende for samfundsudviklingen i disse år i den højt udviklede del af verden. De andre er vel energiproduktionen, den petrokemiske industri, transportmiddelindustrien og andre former for elektronik.

Men jeg tror, at det er rigtigt at sige, at edb er væsensforskellig fra de andre, fordi den i så vidt omfang har at gøre med styringsprocesser i samfundet i øvrigt. Derved er der for mig at se en kvalitativ forskel på denne nøgleindustri og andre nøgleindustrier.

Man kan så se nærmere på de enkelte elementer i den afhængighed, som

Danmark givet har i forhold til det større udland. Nu er jeg ikke så beskæmmet over at skulle erkende, at Danmark er afhængig på dette område, for hvilken af disse nøgleindustrier er vi ikke dybt afhængig af? Ja, det ville jo være mærkeligt, om vi ikke var det i betragtning af, at dette lands størrelse i befolkningstal svarer til halvdelen af London; så vi skal nok ikke føle direkte mindreværdskomplekser over, at det har udviklet sig sådan, men vi skal selvfølgelig heller ikke bare tage til efterretning, at sådan er det, og at vi ikke kan gøre det anderledes.

Hvis vi ser på hardwareproblematikken, kan afhængigheden vel have nogle indvirkninger på priserne til følge. Nogle vil sige i opadgående retning, andre vil sige i nedadgående. Jeg minder om debatten i de seneste par dage, hvorvidt Danmark selv til konkurrencedygtige priser kunne producere nogle små elementære lommeregnerne til skoleeleverne.

Men i hvert fald tror jeg, at vi - som den meget afhængige part - er undergivet en udviklingstidsfølge. Det er vel her som på andre avancerede tekniske områder sådan, at tekniske generationer har en vis tidsfølge, og som en af de små kunder i dette marked er det vel naturligt at forvente, at vi er meget afhængige af at skulle gennemløbe de generationsforløb med deraf følgende omkostninger, som er bestemt ganske fjernt fra os, og det kan jo have sine problemer for os.

Så er det spørgsmålet om kvaliteten, og hermed mener jeg ikke så meget holdbarheden, men den grad af komplicerethed og dermed den art af problemer, som kan løses på det maskineri, der må stå til rådighed. Her er det også åbenbart, at vi som et lille land kan være i den situation, at vi får sidst, fordi det er forretningsmæssigt strategisk nødvendigt for producentlandene at forsyne større lande, før turen kommer til os.

Ser vi endelig på spørgsmålet om leveringssikkerheden, vil jeg sige, at jeg finder, at det er et problem, at en enkelt virksomhed har en så stor markedsandel. Steffen Møller nævnte følgerne, hvis denne virksomhed af den ene eller anden grund brød ned. Nu er der nok ikke nogen risiko for, at en virksomhed i den størrelse sådan lige akut kommer til at lide af den slags problemer, men det er klart, at det giver en høj grad af afhængighed, at en enkelt virksomhed sidder på så voldsom en andel af markedet.

Går vi derefter over til spørgsmålet om det, der med et nyt dansk udtryk kaldes software, så føler jeg, at den takt, der er i udviklingen af hardware, giver nogle begrænsninger. Det giver en slags styring af, hvilke problemer vi kan formulere for edb, og jeg skal komme tilbage til dette med edb's nødvendighed og rolle i fremtiden. Man må erkende, at den internationale afhængighed også sætter en grænse for, hvilke problemer vi

kan formulere, og at den sætter en grænse for vores know-how inden for dele af denne problemformulering.

Det næste har ikke direkte med afhængigheden at gøre, men der sker en centralisering i databehandlingen. Det er ikke bare en centralisering på dansk niveau, men en international centralisering, hvor man på grund af teknikkens love og på grund af, hvad der kan være en hensigtsmæssig driftsstørrelse, ser behandlingen overgå til andre lande. Man kan se en centralisering, eksempelvis i USA, og se overføring af databehandlingen, formuleringen af opgaveløsningen og selve databehandlingen udført i oversøiske områder. Det vil medvirke til en måske uønsket standardisering, til en begrænsning i antallet af muligheder og til en erhvervsmæssig koncentration, som ikke umiddelbart kan være i dansk erhvervslivs interesse.

Jeg tror ikke, at det er nødvendigt at gå ind i diskussionen, om vi styrer edb, eller edb styrer os. Specielt i teknikkens barndom var det måske en sådan robot-frygt, hvor den folkelige opfattelse af edb ikke rigtigt var klar over, at maskinerne ikke tænkte selv og ikke havde egne mål. Men man må nok sige, at teknikkens størrelse og den struktur, der internationalt lægges op til, har nogle følgevirkninger, som godt kan være lidt svære at overskue, og som kan have en effekt på den danske erhvervsmæssige udvikling.

Selv om jeg ikke mener, at man skal lide af mindreværdskomplekser på grund af vores ringe størrelse, så må man vel nok sige, at det er en risiko for Danmark at blive ikke blot en underleverandør, men underleverandørens underleverandør. Eller som det er sagt, sådan lidt mere bramfrit, at vi bliver en nation af tjenere og ludere.

Det er givet, at Danmark - med det udviklingstrin vi har - vil være i stand til - hvis vi fører den rette teknikpolitik - at fastholde en selvstændig udvikling af en ny teknologi og at fastholde en førerrolle på et begrænset antal velvalgte områder. Jeg tror, det er rigtigt at understrege, at økonomisk overlevelse og teknisk overlevelse er en afgørende forudsætning for, at andre kvaliteter i vores samfundssystem, selve vores demokratiske system, selve vores høje udviklingstrin på ikke direkte økonomiske områder, kan overleve.

Der er somme tider en lidt farlig tendens til at skille disse to ting ad og tro, at vi kan leve som i H.C.Andersens tid og alligevel være indehaver af en førerstilling. Det er umuligt, og jo før vi får det klargjort, jo bedre.

Så er der endnu et problem, jeg føler grund til at trække frem, og det er alt det, der hedder sikkerheden i relation til edb. Der vil jeg gerne sige, at det for mig at se er en voksende politisk sag at sikre

befolkningen imod utidig nysgerrighed på det ene eller det andet felt.

Jeg tror, at alle her har mødt problemet. Jeg mødte det senest under debatten for nogle måneder siden om, at vi nu skulle til at opgive vores cpr-nr til bankerne af hensyn til registrering af vore renteindtægter. Folk, jeg har mødt, kan ret velformuleret og ret velbegrunderet give den folkelige frygt for, at staten, dette mægtige uhyre, i stigende grad sniger sig ind på den enkeltes mere private områder og søger at skaffe sig styr på hvem vi er, hvad vi gør, hvad vi kan, hvad vi ikke kan og den slags ting.

Jeg tror, at der vil være et voksende politisk krav om, at jo mere styrede og jo mere kontrollerede vi bliver - og desværre vel nok må blive for at holde dette samfund på skinnerne - jo mere skal vi kunne yde befolkningen en sikkerhed for, at den slags oplysninger begrænses til det absolut nødvendige, og for at de ikke havner de forkerte steder.

Her har vi et problem med anvendelsen af internationale programmer, men international centralisering af databehandlingen, standardiseringen af maskinsproget og lignende. Det er ikke uden betydning for spredningen af disse oplysninger. Jeg tror, at vi allesammen - De som er teknikere, og vi andre som er politikere - vil komme til at mærke et krav fra befolkningen om, at der stilles garantier - og i den forbindelse mener jeg, at vi må se afhængigheden af udlandet som et særligt problem.

Og endelig i denne gruppe af problemer vil jeg godt nævne beskæftigelsesspørgsmålet. I folketingets samling, der åbner på mandag, drøfter man blandt andet beskæftigelsesfremmende initiativer. Det man taler om er især nogle arbejdskraftforbrugende opgaver, som man gerne selektivt vil støtte økonomisk. Men jeg tror, der kan være grund til at drøfte nogle konsekvenser af arbejdskraftbesparende investeringer lige så meget, og her som noget meget vigtigt edb-udviklingens ofte ret skræmmende følger for beskæftigelsen.

Vores internationale afhængighed på dette område - frem for alt afhængigheden af det store amerikanske firma - betyder, at danske virksomheder uden styring fra samfundets side anskaffer sig stadig mere avanceret edb-teknik, udviklet og programmeret ud fra nogle fælles erhvervsmæssige principper, men alligevel en teknik, som gør menneskelig arbejdskraft overflødig på nye fagområder.

Jeg synes, at det var en meget modig og også meget optimistisk vurdering, Steffen Møller gav, da han sagde, at dette er i sig selv nok så meget et spørgsmål om at uddanne folk hurtigt nok. Det kan jo også være, at det er et spørgsmål om, hvor stor en del af befolkningen, der kan nyttiggøres og overføres i disse højere udviklede funktioner. Jeg ser en ri-

siko for, at der er en grænse her, og denne grænse er betinget af andet end Ritt Bjerregaard og Co.'s større eller mindre indsats på uddannelsesområdet.

Et af det store områder, der for eksempel står for døren, er bankerne. En stor del af de funktioner, der udføres i dag af bankpersonalet, vil i de nærmeste år blive overtaget af edb, og 10.000, måske 20.000 nye vil blive arbejdsløse her i samfundet, hvis ikke vi griber ind. Det er jo rigtigt, at edb-teknikken åbner muligheder for at løse opgaver, som vi overhovedet ikke kan drømme om at løse manuelt, men der er altså også manuelle funktioner, som jeg nok mener, at vi er nødt til at tænke på, om vi ikke vedblivende bør lade løse på manuel vis. Jeg ser ikke mulighed for at udvide servicefunktioner og offentlig servicevirksomhed i det uendelige.

Jeg finder, at der er brug for en indsats på to områder. Noget af vores erhvervsstøtte bør gå til udvikling af en dansk edb-fremstilling, som kan være med til at bryde noget af afhængigheden af udlandet, men jeg er som sagt ikke optimistisk med hensyn til vores størrelse.

For det andet mener jeg, at vi må indføre en egentlig offentlig styring af, hvilke opgaver vi tillader udført på edb-anlæg. Der er områder, hvor vi som sagt behøver denne teknik, men jeg tror altså også, der er områder, hvor det kun betyder en større kapitalintensitet, en større afhængighed af udlandet, nye tusinder af mennesker overført til en tom tilværelse som ledige, og en øget understøttelsesbyrde for det danske samfund at bære.

Hvem skal så analysere og informere om disse ting? Det er klart, at det er en højt kvalificeret opgave at gøre det, og det, jeg kan stå her og sige om det, er naturligvis kun nogle umiddelbare politiske betragtninger. Men jeg mener, at vores forskning i ledighedsårsager, vores forskning i teknologivurdering, vores forskning i hele vores samfundsudvikling - noget der er på et begyndende stade - har behov for en formulering af denne opgave således at folk, der er specielt kvalificeret i dette felt, kan analysere følgevirkninger og være med til at informere befolkning, politikere og samfund som helhed.

Jeg kan ikke svare på, om en dansk edb-teknologi i større omfang er en mulighed. Jeg synes, det ville være lidt flot at sige, det kan lade sig gøre, fordi man håber, det kan lade sig gøre. Jeg vil overlade til dem, der er teknisk sagkyndige, at afgøre i hvilket omfang det vil være muligt og til hvilke omkostninger. Man kan også godt tænke sig en situation, hvor omkostningen er så høj, at vi ikke er villige til at betale.

Om EF-samarbejdet vil jeg gerne sige til slut, at jeg finder, det er værdifuldt. Jeg finder, at det er positivt, og at Danmark bør støtte det.

Det er jo altid rart med fri konkurrence, hvor noget sådant lader sig etablere, men jeg vil have lov at sige, at oligopol - altså få-stormænds-vælde - er bedre end monopol, og jeg tror trods alt, at muligheden for at nå politisk indsigt i disse dispositioner på europæisk niveau er større, end hvis vi skal over på den anden side af Atlanterhavet.

Men frem for alt er der behov for en debat, der er behov for diskussion af disse ting, og derfor er jeg glad for, at Ingeniørforeningen har taget initiativet til mødet i dag.

Direktør, civiløkonom Bent Larsen, Emilius Møller as - NCR:

Der er grund til at glæde sig over, at DIF har taget initiativ til en drøftelse af dette spændende emne, da diskussionen hidtil har haft et meget unuanceret forløb.

Indledningsvis er det værd at bemærke, at det ikke er usædvanligt, at dansk industri ikke har produktion af alle de produkter, der anvendes i vort samfund. Det er vel naturligt i en beskæftigelseskrise, at der kommer forslag om at støtte en dansk industrigren - i dette tilfælde den danske edb-industri. Det der kan undre er, at mange andre områder - f.eks. automobiler - ikke er blevet bragt i forslag.

Det vil være yderst betænkeligt at drøfte partielle støtteordninger for givne industrigrene. Hele den internationale samhandel er jo baseret på, at alle lande ikke producerer alle produkter. Den industri vi her i landet skal have, bør baseres på en overordnet erhvervs politik, en erhvervs politik, der dels bygger på vore naturlige forudsætninger og ligesom prøver at udnytte de områder, hvor vi har nogle stærke sider, og dels koordineres med den øvrige del af vor samfundspolitik.

Nu har vi jo desværre ikke nogen formuleret målsætning for vor erhvervs politik, som man kunne diskutere en dansk edb-politik ud fra. En sådan målsætning eller idégrundlag for erhvervs politikken finder jeg nødvendig for at se problemstillingen i det rette perspektiv. Derfor vil jeg tillade mig at gentage et forslag, som jeg tidligere har fremsat i anden sammenhæng:

IDEGRUNDLAG FOR DANSK ERHVERVSPOLITIK.

Satse på produkter af høj kvalitet, basere valg af produkter på veluddannet arbejdskraft, hvor kreativitet, virketrang, kompetence, ansvarsbevidsthed og engagement sættes i højsædet, udvikle know-how, være kendt for landbrugsprodukter, kvalitetsdesign samt produkter specielt beregnet på miljøforbedring, forureningsbekæmpelse og energibesparelse, kendetegnet ved at

igangsættere udvikles med henblik på mange nyetableringer, dynamisk produktudvikling og intensiv forskning, overholde leveringstider, seriøse og pålidelige samhandelspartnere, professionelle markedsførere, der kender og forstår kundernes behov og nationale særpræg.

Jeg er således ikke i tvivl om, at den smalle vej for Danmark hedder kvalitetsprodukter leveret af topkvalificeret arbejdskraft. Vi bør arbejde ud fra afgrænsede niche-strategier med store markedsandele frem for masseproduktion med små markedsandele.

Når dansk edb-industri har været diskuteret, er det blevet postuleret, at den store anvendelse af udenlandske edb-fabrikater fører til manglende beskæftigelse og afhængighed.

Det er som om edb bare er nogle maskiner. Teknologien har jo udviklet sig så dramatisk, at maskinel er blevet stadig billigere og

ligner hinanden mere og mere. En edb-leverandørs omkostninger i dag er jo ikke primært til importeret vareforbrug. Nej, omkostningerne er til mennesker, teknisk service, softwareudvikling, systemkonstruktion, programmering, projektledelse, dataservice, programmervedligeholdelse etc. Alt dette er jo, uanset hvor maskinen produceres, så sandelig også dansk arbejde.

Allerede nu, men især i årene fremover, får importen af edb-maskinel mere og mere karakter af "råvareimport", som enhver dansk produktionsvirksomhed har. I Emilius Møller as - NCR er vi ikke så store, men vi beskæftiger da immervæk 400 gode danske borgere. I vor beretning for 1976 har vi analyseret vort forbrug af penge. Af det totale beløb, vi har brugt, udgør udenlandske leverandører og långivere 32%, en procentandel vi forventer vil falde konstant i de kommende år. Så vidt jeg kan læse af Regnecentralens årsberetning ligger deres tal ikke langt fra dette niveau. Det bør jo heller ikke undre, da Regnecentralen mig bekendt også er baseret på importeret maskinel, såsom Nova, Datapoint, m.m. Den indvirkning edb vil have på det danske samfund står og falder i langt højere grad med den måde, hvorpå den ikke-maskinelle del af edb-opgaverne røgtes.

Det er derfor meget svært for mig at se, at Danmarks afhængighed af udenlandsk edb-teknologi er noget reelt problem. Jeg vil nok medgive, at der er en vis risiko med de meget store anlæg, incl. i udlandet placeret datakraft. Det vil imidlertid være en håbløs opgave at overveje dansk produktion af sådanne anlæg. Til gengæld kan vi jo glæde os over, at vi er midt i edb-revolution nummer to. Den nye edb-teknologi gør det muligt at decentralisere databehandlingen parallelt med den øvrige udvikling i samfundet.

Små enheder gør det muligt at styre og overse edb, ligesom den enorme prisbillighed betyder helt nye anvendelsesområder for edb. Edb bliver en del af alles hverdag og vil primært blive brugt af "ikke-edb-medarbejdere". Den nye teknologi gør os langt mindre afhængig af maskinellet. I en dansk edb-politik bør decentral databehandling derfor indgå som et væsentligt element, da dansk know-how vil være af afgørende betydning for en effektiv udnyttelse af den nye teknologi. Om dette know-how findes i udenlandske leverandørvirksomheder eller ej, forekommer mig irrelevant.

Denne udvikling kræver en helt anden markedsføring. Edb-leverandører bliver konsulent- og servicevirksomheder, der skal have kompetente medarbejdere, der forstår og kan medvirke til løsning af kundernes problemer. Det vil være fløjtende ligegyldigt, hvor maskinellet produceres. Det er blot værktøjet. Efter min vurdering vil denne udvikling betyde, at vi i de kommende år vil se en lang række nye virksomheder opstå, som baserer deres aktivitet på import af maskinel fra alle mulige leverandører, der igen arbejder med et utal af masseproducerende underleverandører.

Principielt er det også uinteressant, hvem der ejer virksomhederne. Såvel udenlandsk som indenlandsk egenkapital skal forrentes, og kapital som styrende faktor vil få stadig mindre betydning.

Der er nogle generelle problemer omkring store multinationale virksomheder. Det er derfor jeg er glad for, at vi er danskejede. Det har bare ikke noget med edb at gøre. Også her gælder det om at sikre kvalificerede forbrugere og nødvendig lovgivning (for edb en datalovgivning). Det er også betænkeligt, hvis en enkelt leverandør har en dominerende placering på markedet, men det vil den nye teknologi givetvis råde bod på.

En væsentlig årsag til det billige maskinel er masseproduktion. Det kan ikke være rigtigt, at dansk industri skal basere sig på fordummende masseproduktion (af chips o.lign.) i konkurrence med Hong Kong og Japan. Vi bør derimod satse på at være dygtige til at udnytte teknologien. Et sådant know-how vil have uanede eksportmuligheder. Edb i Danmark er vel et af de områder, der beskæftigelsesmæssigt er vokset mest i de senere år. Med den nye teknologis muligheder vil antal beskæftigede formentlig eksplodere i det næste ti-år. Det vil gælde på såvel leverandør- som på brugerside.

Avanceret elektronikproduktion til afgrænsede formål (f.eks. rumprojekter og processtyring) er velegnet for Danmark, men ikke masseproducerede edb-maskiner. Det ville kræve, at 99% af produktionen blev afsat

på eksportmarkeder, og selv da ville vi ikke kunne være konkurrencedygtige.

Vort høje uddannelsesniveau og deraf følgende høje lønniveau passer langt bedre til, at Danmark satser på produktion - i denne sammenhæng software, systemer og service - der kræver brug af hovedet og ikke den del af kroppen, der går fra halsen og nedad.

Vort know-how-udgangspunkt i Danmark for en sådan satsning er særdeles solidt. Jeg ser enorme muligheder i en dansk edb-politik, hvor vi satser på udnyttelsen af teknologien ved at etablere brugerorienteret edb-know-how og dermed specialiserer os i at menneskeliggøre anvendelsen af edb-teknologien.

Hermed vil Danmarks afhængighed af udenlandsk edb-teknologi ikke være noget reelt problem. Forslag om statsstøtte og centraldirigering af det offentliges valg af edb, vil både erhvervspolitisk være uforstandig tale og samtidig medvirke til en gal udvikling.

Maskinstormernes frygt for, at den nye teknologi vil føre til massearbejdsløshed er også ubegrundet. Ikke bare fordi edb-udviklingen i sig selv betyder enormt mange nye arbejdspladser, men frem for alt på grund af hele vor erhvervssituation med det høje lønniveau.

I enhver situation, hvor vi forsøger at løse landets økonomiske problemer alene ved at arbejde hårdere, kommer vi uvægerligt til kort over for udlandet. Vi er så løntunge, at vi må arbejde smartere.

Den nye edb-teknologi gør det muligt at automatisere en mængde kedeligt rutinearbejde, hvor konkurrencedygtighed ad manuel vej alene kan opnås ved at stille umenneskelige hårde krav til effektivitet. Jo højere grad det løntunge Danmark anvender arbejdskraften på service og kvalitativt arbejde, desto mere konkurrencedygtige vil vore virksomheder være. Det kræver uddannelse, hvorfor en sådan strategi selvsagt skal koordineres ind i uddannelsespolitikken.

Herudover giver edb langt bedre og hurtigere styringsinformation til en mere hensigtsmæssig ressourceudnyttelse. Rigtigt grebet an vil den nye edb-teknologi derfor være et særdeles konstruktivt og effektivt beskæftigelsesmiddel, der markant vil kunne forøge vor konkurrencedygtighed.

- o -

Debatten i uddrag:

Jan Andersen, Dansk Metalarbejderforbund, afd. 13:

Jeg hører til dem, der er meget glad for, at Ingeniørforeningen har taget dette initiativ. Jeg kommer fra Dansk Metalarbejderforbund, afdeling 13, og vi har i en årrække beskæftiget os med disse problemer, men vi må nok sige, at det har været meget lidt genklang, vi har mødt, både hos politikerne og hos fagbevægelsen.

Når vi tog initiativet til at udsende en pjece om IBM, var det, fordi vi havde helt klare fornemmelser og indtryk af, at IBM's placering på det danske marked havde en afgørende indflydelse på, at der ikke i Danmark havde fundet en debat sted om edb's muligheder og edb's betydning, og at IBM's indflydelse på markedet betød, at man forsøgte at afskære en sådan diskussion ved at forhindre, at den viden, som befolkningen kunne komme i besiddelse af, kunne blive anvendt.

Vi kender til IBM's metoder og ved, at der på en række områder findes tavshedspligter og lignende, hvor det kun er direktionens medlemmer, der må udtale sig, og derfor er der ikke mulighed for hverken teknikere eller ingeniører eller andre for at gå ud i befolkningen og skabe den nødvendige diskussion om, hvorfor man bør være opmærksom på edb-udviklingen i det danske samfund.

Vi har det indtryk, at IBM har købt Danmark ved blandt andet at placere McKinley Møller i IBM's internationale bestyrelse for dermed at sikre sig, at Danmark var et fast marked. Det var prisen, dengang man slagtede de første forsøg i Danmark på at skabe en national edb-industri, og det er det, jeg synes, at man skal beskæftige sig med i stedet for at stå her, hvor både politikerne og fagforeningsmanden ikke tør nævne, hvilket selskab det drejer sig om. Alle i denne sal ved jo, at det drejer sig om IBM.

Hvad har IBM ikke betydet for den manglende udvikling af teknologi i Danmark? Når man ser på, hvad der er sket på andre områder i hele elektronik-industrien, hvor vi leverer højt kvalificerede produkter til f. eks. medicinalindustrien og til støberiindustrien, så er det fantastisk, at edb-industrien ikke er blevet slået ihjel.

Jeg har i Københavns kommunalbestyrelse rejst spørgsmålet om, hvorfor man absolut skulle købe IBM-udstyr - og det kan man jo ikke få en fornuftig forklaring på, andet end at den tekniker, som vist nok havde gennemgået det hele, havde fundet ud af, hvad der var bedst. Der var ik-

ke et eneste af de 55 mennesker, som traf beslutningen, som vidste noget som helst om, hvordan man kunne anvende edb.

Og man gad ikke interessere sig for, at der var et andet firma, nemlig NCR, som havde leveret udstyret tidligere. Det satte man til side, og i stedet for tog man IBM. Det var nemmere, for der havde man folk, der kunne snakke for sig.

Derfor vil jeg spørge i hvert fald to af panelet her i dag: Hvorfor tager man ikke fat på det problem, at det er et af verdens største monopoler, som sidder på 70% af markedet i Danmark. Hvad gør man for at sikre, at de 20-30.000 arbejdspladser, som man snakker om i Regnecentralen, at de også bliver skabt i Danmark, også til ingeniører, også til teknikere, også til almindelige arbejdere, som på nuværende tidspunkt går og hæver understøttelse?

Det var bedre, at politikerne beskæftigede sig med det, i stedet for at de skærer ned på uddannelsesbudgetterne, hvor de kan få uddannet de teknikere, som faktisk skulle gå ind og være med til at skabe en sådan produktion. Vi forstår ikke, at vi kan mangle elektronikteknikere i denne by samtidig med, at man fra politisk hold skærer bevillingerne til efteruddannelse på elektronikområdet ned fra 19 til 16 millioner kroner.

Hvorfor gør man det? Hvorfor er man så snæversynet? Hvorfor kan politikerne ikke snart forstå, at de også bliver nødt til at sætte sig ind i problemstillingerne og ikke bare holde lange taler, hvor de ikke siger noget?

Hvorfor har man ikke for længe siden i Dansk Metalarbejderforbund formuleret en konkret edb-politik, og det samme spørgsmål vil jeg gerne stille til Mogens Camre.

Steffen Møllers svar:

Jeg er ikke medlem af hovedbestyrelsen i Dansk Metalarbejderforbund. Jeg er tilforordnet, og det er et spørgsmål, som nok ikke skal rettes direkte til mig, men til dem, som er valgt til at skulle formulere den type af politikker.

Vi har dog gjort noget indirekte inden for edb-området. På vores sidste kongres havde vi en længere diskussion, og Paulus Andersen skrev et forord til et oplæg til en dansk edb-politik, som blev udgivet af Regnecentralen for godt et halvt år siden. Det næste er, at vi lægger op til en dansk edb-politik, men det vil fra vor side mere blive et oplæg omkring beskæftigelsespolitik end direkte edb-politik.

Mogens Camres svar:

Når vi ikke har formuleret en dansk edb-politik, er det fordi, vi er tilbageholdende med at blande os så direkte i erhvervsudviklingen. Det kunne jo være, at der på dette område kunne skabes et sådant niveau af oplysning, at det må være en given sag at gå ind og formulere noget og deraf også aflede støtteordninger.

Men man kan vel komme i den situation, som Jan Andersen beskrev - 55 på Rådhuset, der besluttede at købe IBM og ikke havde en pind forstand på det, eller 179 på Christiansborg, der sad og traf detaljerede beslutninger om, hvor i dansk erhvervsliv, der skulle støttes og hvor ikke, og kom til at foretage fejlpositioner.

Der er en tilbageholdenhed i folketinget over for at gribe så detaljeret ind, simpelthen fordi man erkender, at vi ikke har erfaringen for en sådan grad af erhvervslivets styring.

Civilingeniør Ole Engberg:

Jeg er uenig med alle tre foredragsholdere.

Jeg er uenig med Steffen Møller, når han siger, at vi ikke får mindre arbejde af at bruge edb. Det gør vi. Ellers ville vi næsten ikke bruge edb. Det er fordelingen af det arbejde, der er tilbage, og de gevinster der fås ved at bruge edb, der er noget galt med. Men jeg tror nok, at vi saver vores egen gren over, hvis vi prøver at bilde os selv ind, at det er uheldigt, hvis vi sparer arbejde ved at bruge edb.

Jeg er uenig med Camre i, at vi kan køre denne diskussion på økonomiske principper og kendte økonomiske modeller, der har bragt os i den situation, vi sidder i for øjeblikket. Det er forældede metoder.

Jeg er uenig med Bent Larsen, når han siger, at nu skal vi starte med at lave en erhvervspolitik. Vi må starte med at finde ud af, hvilket samfund vi egentlig vil have, og så må vi indrette erhvervspolitikken derefter.

Som baggrund for disse bemærkninger vil jeg fortælle lidt om en rapport om informationsindustri, som OECD lavede for et par år siden. Denne industri er nu lige tæt ved at optage 50% af beskæftigelsen.

Rapporten siger, at den store fare nu er, at vi på en eller anden måde får kommercialiseret informationen, så det kun er dem, der har penge, der kan få den. Det fører til skævheder.

Det bliver en ret stor opgave at investere i de foranstaltninger, der kan udnytte det beskæftigelsespotentialer, der er i informationssi-

den. Der skal forsøg til, for essensen er, at vi må til at vurdere arbejdet anderledes. Der kommer en dag, hvor man må betale folk for ikke at arbejde - der er nogle, der siger, at vi er ved det. Der skulle nødvendig være nogen skam forbundet med det.

Der er en hel masse eksperimenter i gang, så vi begynder at finde en ny norm. Den hedder noget med immateriel i stedet for materiel. Rapporten snakker om at bruge edb på en anden måde: i vores fritid. Det vil blandt andet fjerne lidt af grænserne mellem arbejdet og fritiden. Den nævner forbrugeroplysning som en anden ting. Den nævner selvfølgelig uddannelse, energi og genbrug. Det burde være noget, vi kan lege os til ved hjælp af kreativitet. Det er os, der lever i et gammelt system, der ikke kan finde ud af det. Vi må håbe på hjælp fra nogle af de samfundsgrupper, som tør leve efter de nye værdinormer, som vi andre nøjes med at præke. Edb-leverandørerne - både de gode (som græder) og de onde (som ler) - burde vise deres interesse. Det er blot - uden betingelser - at stille en kasse med komponenter til rådighed. Hvis der bliver lavet tusinde ting, og vi blot kan bruge en af dem, så er vi en tand længere.

Steffen Møllers svar:

I mit indlæg sagde jeg, at edb ikke naturnødvendigt ville medføre en øget arbejdsløshed, idet jeg påstod, at hvis man øgede serviceniveauet i samme takt som anvendelsen af edb, kunne man lige så vel komme til at stå i en situation med højere beskæftigelse.

Et andet argument er, at hvad enten vi kan lide det eller ej, vil vore konkurrenter i udlandet indføre edb i både planlægning og styring og i deres direkte produktion i en eller anden takt. Det vil sige, at hvis vi ikke følger med, mister vi endnu flere arbejdspladser ved ikke at kunne konkurrere på det teknologiniveau, de andre har.

Vi bør tage teknologispringet hurtigere end de andre for derigennem at sikre os en nøgleposition. Hvis vi tager det i samme tempo eller lidt langsommere end de andre, går det galt, men hvis vi gør det i lidt større eller hurtigere spring og satser på det, vil vi kunne "vinde over de andre og komme foran".

Mogens Camres svar:

Jeg vil svare til dette, at diskussionen kører på økonomiske principper, at der er et gammelt ordsprog, der siger: "Alt er økonomi, men økonomi er ikke alt". Jeg erkender, at vi ikke er nået til at formulere specielt den immaterielle side af det samfund, vi ønsker, tilstrækkeligt

grundigt.

Jeg er enig i, at det ikke skulle være nogen skam, ikke at arbejde, men jeg tror, at man samtidig må erkende, at man kan dele "arbejde" op i flere forskellige ting. Der er sliddet, der er nødvendighedsarbejdet, og der er det, vi kalder aktivitet. Ingen normale mennesker kan leve livet igennem uden en aktivitet, uden at realisere sig selv, også igennem et arbejde.

Det er nogle af de størrelser, vi står famlende overfor, og jeg tror, at det er rigtigt, at vi skal føre en samfundsdebat omkring det, og også ud fra det træffe beslutninger, som De siger, om en erhvervs politik og herunder som en del, hvad vi vil med edb.

Bent Larsens svar:

Jeg blev bebrejdet, at jeg snakkede om erhvervs politik. Jeg gik med betænkelse så vidt, at jeg nævnte et idégrundlag for erhvervs politikken. I stedet for kunne jeg også have snakket om, hvilket samfund, vi skal have. Jeg tror nok, at det var blevet en temmelig udflippet diskussion, hvis jeg havde koncentreret mig om det.

Kunne vi blot diskutere, ikke bare edb-politik, men også dansk industri politik ud fra, at vi kunne blive nogenlunde enige om, hvad det er for en strategi og en overordnet målsætning og en idé der skal være i dansk erhvervs liv, så tror jeg nok, at vi kom meget langt.

Så er der det, om at edb ikke giver nye arbejdspladser. "Hvis man blot stopper al automatisering, så løses problemerne, for så har vi manuelt arbejde". Det er at stikke hovedet i busken.

I mit indlæg var jeg inde på, at når man taler om automatisering og edb, er det ikke bare et spørgsmål om rationalisering, men også om, at vi får en helt anden, hurtigere og bedre information frem.

Fagforeningerne har gang på gang - og et langt stykke ad vejen med rette - bebrejdet virksomhedsledelser, der er røget i vanskeligheder og måske oven i købet har måttet stoppe, at der er en elendig produktionsplanlægning og manglende viden om, hvordan man rationelt skal styre de økonomiske ressourcer i den pågældende virksomhed. Det kan dygtig brug af edb bidrage til at undgå.

Birte Roll Holm, Danske Bankfunktionærers Landsforening:

Jeg vil tage udgangspunkt i det, Steffen Møller var inde på, hvor han sagde "er edb-truslen fup eller fakta?" Jeg vil stille det samme spørgsmål om rationalisering inden for dansk bankbevægelse, hvor man

jo i en udgangsposition fra leverandørside sagde: "besparelser i banksektoren mellem 25 og 30%. Så stiller jeg også spørgsmålet: "fup eller fakta?"

Nogle af de problemer, vi står med, skyldes det gab, der er imellem opfattelserne. Her synes jeg, at edb-leverandørerne eller virksomhederne og forskellige faglige organisationer må gå ind i et samarbejde.

Det er klart, at når mine medlemmer på forsiden af Aktuelt for 2-3 år siden kunne læse, at nu skulle 14.000 ud af 27.000 afskediges, så fik nogle af dem morgenkrydderen galt i halsen, og så starter hele problematikken. Kunne vi dog ikke komme ud over det. Det er et spørgsmål om information.

Virksomhederne kan ikke blot give "sorteper" videre til samfundet. Forholdet i dag er jo det, at tilgangen til arbejdsmarkedet er større, end det antal arbejdspladser, der er til rådighed. Vi har alle kunnet læse i den debat, der føres i øjeblikket, at de store banker regner med at kunne spare op til 900 medarbejdere i forbindelse med det, der hedder on-line. Det har vi så fået oversat til, at man stort set fastholder det antal ansatte, der er i dag. Det vil formentlig være det samme i 1980, men så kan vi altså klare et langt større volumen, end vi kan i dag.

Så langt, så godt - men problemet er i hvert fald stort for en række mennesker. Problemet er også stort for de unge, fordi vi i dag i banksektoren ikke rekrutterer det antal unge, som vi hidtil har rekrutteret. Vi er nede på cirka halvdelen, og sidste år var det næsten ingen. Og det er da et bidrag til den problematik, der hedder ungdomsarbejdsløshed.

Jeg tror, at meget af det, der har været fremført her i dag, er rigtigt. Vi skal selvfølgelig ikke lukke af for edb. Det kan ikke lade sig gøre, det er også et spørgsmål om at kunne konkurrere.

Men vi er nødt til at gå ind i en debat om disse problematikker, for hvorfor skal vi have skabt dem? Hvorfor sørger man altid for at lave teknikken, men glemmer organisationen? Så må virksomhedens organisation og dens ledere tilpasse sig de tekniske systemer, som en række specialister har udarbejdet.

Derfor vil jeg gerne spørge repræsentanten for Emilius Møller, hvilke planer der er for en bedre information for at få skabt ro om de problemer, vi står i - for der er mange problemer.

Ud fra mit synspunkt er det lettere at installere en edb-maskine, end at få mennesker tilpasset systemet, og der er nu engang en lang række mennesker i det danske samfund. Det kan vi altså ikke se bort fra.

Bent Larsens svar:

Jeg er stort set enig i indholdet af indlægget. Vi står over for en meget vanskelig opgave, og jeg vil gerne medgive, at edb-leverandørerne og edb-industrien har et meget stort medansvar for det, der er sket.

Men vi må huske, at edb-industrien er en ung industri. Lige pludselig blev det noget fantastisk spændende og nyt, at der kom edb-maskiner, og det her strålende vidunder måtte vi have ind i virksomhederne. Husk, at det er en udvikling, der for alvor startede i tresserne. Dengang havde man slet ikke den arbejdsløshedsproblematik.

Så edb er i alt for stort omfang endt med at være et teknisk salg af noget stort, avanceret, der kunne gøre en hel masse, uden at man på forhånd havde gjort sig klart, hvilke konsekvenser det ville have, og hvordan det kunne spille sammen med de mennesker, der skal bruge det i dag. Så vi er altså først nu blevet klar over denne problemstilling.

Jeg er meget enig i, at vi skal sætte os ned og diskutere det yderligere. Vi har allerede ude hos os inviteret - og har haft møder med - HK's edb-udvalg, for at diskutere problemstillingen igennem. Men der er behov for enormt mange initiativer på dette område. En dansk edb-politik trænger sig på, både fra brugernes og leverandørernes synspunkt.

Steffen Møller:

Man kunne spørge, om det så ikke ville være rimeligt, at sælgeren af edb-udstyret også udarbejdede noget, man kunne kalde introduktionsmanualer til medarbejderne. Så kunne man tage en debat om, hvad det er for nye ting, der skal ske, på et meget tidligt tidspunkt, måske endda før man har besluttet sig for at købe et eller andet. Så kunne mange af disse informationsbrister måske løses.

Mit forslag er altså, at man fra leverandørside og edb-sælgers side ikke alene sælger teknikken, men også leverer et produkt, som er anvendeligt i virksomhederne til at kunne tage en reel drøftelse af, hvad det her egentlig medfører. I et sådant materiale kunne f.eks. stå noget om, hvilke kvalifikationer, man forventede af de mennesker, som skulle være omkring edb-udstyret.

Bent Larsens svar:

Jeg er fuldstændig enig, og vi når ikke et skridt videre, før leverandørerne selv erkender, at det er deres ansvar, at det materiale fore-

ligger. Det skal kunne forstås af ikke-edb-medarbejdere, og systemerne skal være så fleksible, at de kan tilpasses brugerne - og ikke omvendt. Men vi er altså i starten af en udvikling, og målet er, at vi lever op til, at edb-anvendelse er leverandørens samfundsmæssige ansvar.

Civilingeniør Thomas Skousen, Siemens Data:

Der har i debatten været en skelnen mellem såkaldte danske virksomheder og udenlandske virksomheder. Det er jo en sontring, der falder i god jord i disse tider, hvor man taler om at skabe arbejdspladser herhjemme.

Som repræsentant for en sådan udenlandsk virksomhed må jeg påpege, at denne sontring ikke er berettiget. Hvad er det for et produkt, der bringes på markedet? Det er et kompliceret samvirke af maskinel og programmel - hvor programmelsiden efterhånden er den væsentligste.

Maskinel eller hardware må vi jo importere, da der er enighed om, at en dansk computerteknologi-industri ikke er mulig uden import i vidt omfang af ikke bare komponenter, men også systemer. Der er derfor nationaløkonomisk set kun en gradsforskel på den virksomhed, som IBM, Regnecentralen eller f.eks. Siemens udfører.

Men maskinerne skal programmeres - de skal indgå i problemløsninger i danske organisationer på disse organisationers præmisser.

For vort vedkommende har dette betydet, at der foregår en meget stor programmeludvikling i Danmark. Dette gælder såvel anvenderprogrammel som basisprogrammel. Vi er altså ikke bare en sælgende, men også en producerende virksomhed indenfor edb-verdenen ligesom f.eks. Regnecentralen. Vi foretager endda også en programmeleksport.

Vi mener i øvrigt, at Danmark har en naturlig force i programmeludviklingsindustrien - en industri, der jo som råvarer primært kræver veluddannede og kreative mennesker. Men disse arbejdspladser kan være svære at besætte, fordi man ikke kan få nok velkvalificerede folk.

Vi vil gerne opfordre til, at man tager software-industrien og de muligheder, dette indebærer for Danmark op - og måske målrettet gøre noget for software-industrien. Det er virkelig et alvorligt spørgsmål om, der er tilstrækkelige gode grunde til, at man ikke i Danmark har egentlige software-huse, som kan binde an med helt store opgaver.

En grund mere til at opbygge en dansk programmeludviklingsvirksomhed er spørgsmålet leverandørafhængighed. Når man generelt indenfor edb-området er meget bundet til en enkelt leverandør, skyldes dette primært den måde, man traditionelt har udviklet software på.

Her kan man jo spørge, om der ikke skulle gøres noget mere for at standardisere visse snitflader, f.eks. mellem programmel og databaser samt på datatransmissionssiden. Dette ville indebære en større mulighed for frit at vælge leverandør samt give mulighed for en flerleverandør-situation - en praksis, som man normalt tilstræber for alle andre store indkøbs- og investeringsområder.

Det er i dag muligt at definere og arbejde med sådanne standardiserede snitflader. Det gør man eksempelvis i Tyskland.

Det er lidt uforståeligt, at der ikke fra politisk hold herhjemme kommer krav om sådanne tiltag overfor de statslige og kommunale edb-instanser.

Så vil jeg til sidst sige et par ord om information. Jeg tror også, at leverandørerne er dem, som bedst kan informere om konsekvenserne af teknologi, og de er meget villige til at orientere, men jeg tror ikke på den store effekt af de meget fine skriftlige materialer.

Jeg vil godt spille bolden tilbage til arbejdstagernes organisationer, for det er ikke mange opfordringer, leverandørerne har fået fra den side om at fremlægge noget om konsekvenser. Men jeg tror, at henvendelser til leverandørerne om sådan noget vil blive modtaget med stor begejstring, og man vil gøre meget for selv at drage konsekvenserne af den teknologi, man arbejder med.

Mogens Camres svar:

Jeg tror, at man fra politisk side vil være meget tilbageholdende med at gå ind i krav om standardisering, fordi vi trods alt er meget forsigtige med at stille krav på områder, som vi ikke føler os rigtigt fagligt kompetente til at overskue.

Jeg vil også sige, at jeg ikke kan vurdere, hvilke muligheder et sådant lille land som Danmark har på de områder. Jeg tror, at man kunne nævne massevis af andre industrielle områder, hvor en standardisering vil have samme positive følger for større handel mellem forskellige leverandører, og hvor også andre fordele vil følge i kølvandet på en standardisering.

Vi ved nok allesammen, hvor svært det er, både på EF-plan og på større markedsplan, at få standardiseringer igennem, fordi det blandt andet er en måde at bryde den differentiering, der er grundlaget for et monopol.

Direktør C.C. Sandberg, Regnecentralen:

Det første jeg vil sige er, at vi fra Regnecentralen betragter NCR og IBM som kolleger.

Det andet er, at dansk erhvervsliv og dansk offentlighed skal have de bedst mulige edb-mærker.

Den offentlige edb-anvendelse kan styres. Administrationsdepartementet har evnet at åbne markedet for den offentlige bruger, men desværre kun inden for departementets område, som dækker 25% af det offentlige forbrug af edb.

Derfor føler vi på Regnecentralen, at dansk edb-industri bliver presset fra to sider, idet man fra Danmarks side foretrækker IBM, og på de markeder i Europa, hvor vi konkurrerer, bliver vi presset af det nationale edb. Dette er baggrunden for vores medvirken til denne debat.

Så skal jeg sige lidt om EF. Hovedparten af de lande, der er i Fælledsmarkedet, støtter deres egen edb. Det gør de enten ved at give dem udviklingsstøtte eller ved at operere med, at det offentlige skal købe en eller anden stor procent af udstyret i det pågældende land.

Disse ordninger har man nu haft i Tyskland i knap fem år, og i England i et større antal år, men det interessante i EF-sammenhæng består i, at kommissionen i december måned sidste år sanktionerede nationale støtteordninger. Det viste sig desværre bagefter, at Danmark har protesteret, men formelt. Hvis de tyske støtteordninger gjaldt i Danmark, ville Regnecentralen på årsbasis modtage ca. 50 millioner danske kroner i tilskud.

Vores EF-partnere støtter altså deres nationale edb-industri, men Regnecentralen, dansk edb-industri, bliver efterladt i et vacuum, ved at man fra dansk side opretholder - i hvert fald over for os - den formelle protest.

Jeg tror i virkeligheden, vi skal ned på jorden i vores diskussion, om der skal være en edb-industri i Danmark eller ikke. Jeg kan selvfølgelig ikke lide Bent Larsens indlæg, men jeg kunne alligevel godt lide det, for han er da ærlig - han sagde, at vi skal ikke have nogen dansk edb-industri.

Det varede længe, inden det gik op for mig under Mogens Camres indlæg, om han i virkeligheden var for eller imod, men det lykkedes at få ud af ham i pausen, at på visse, givne forudsætninger var han for, at vi havde en dansk edb-industri. Disse forudsætninger skulle være, at i det omfang dansk edb-industri, d.v.s. Regnecentralen, har mulighed for at eksportere det, vi laver, er det godt.

Vore tågede forklaringer i det store udland, hvorfor vi ikke først kan anvende de edb-løsninger, vi tilbyder vore potentielle kunder, i Danmark, er indtil det selvmodsigende forkvaklede.

Mogens Camres svar:

Jeg er overfortolket. Det dør med, at hvis vi kunne eksportere, så var det godt, det var ikke min formulering. Det var Sandbergs spørgsmål til mig om man kunne sige det, hvortil jeg svarede, at eksport var godt, men at importkonkurrence også var godt. Jeg mener bestemt ikke, at spørgsmålet, om dansk edb-industri er værd at støtte, eller om den har en chance, er spørgsmålet om den kan eksporteres.

Et af de stikord, jeg havde skrevet ned til mit første indlæg, var: "Noget af vores erhvervsstøtte bør gå til udvikling af dansk edb-fremstilling, som kan bryde afhængigheden af udlandet".

Men jeg vil gerne beskedent tilføje, at jeg vil ikke påtage mig - og jeg tror ikke, at ret mange andre politikere vil påtage sig - at komme med bud på, hvad vi skal gå ind og støtte.

Jeg er helt enig i den industripolitik, der her er formuleret af Bent Larsen. Der er nogle områder, hvor vi kan klare os, hvor vi skal sætte ind, og hvor vi også fra statens side skal støtte. Og belært af det, vi blandt andet har fået at vide her i dag, tror jeg på, at der er veldefinerede områder af dansk edb-fremstilling - og det vil jeg have min interesse hæftet på i fremtiden.

C.C. Sandbergs replik:

Ja, du ville gerne støtte dansk edb-industri for at bryde afhængigheden, men din pris var, at så skulle samfundet derefter styres. Det er at hyppe sine egne kartofler.

Mogens Camres duplik:

Hvis jeg skal sige det lidt mere udførligt, tror jeg, at det er nødvendigt, at vi har planer for en alternativ anvendelse af den arbejdskraft, vi gør ledige, allerede på det tidspunkt, hvor vi introducerer den ny teknik.

Jeg kan ikke lade være med at tilføje det økonomiske ræsonnement, at vi forskelsbehandler mennesker og maskiner. Investeringen i maskinen kan afskrives, og derved opnår man en værdifuld skattecredit, men en meget væsentlig del af skattebyrden i dette land flyttes til mennesket.

Som økonom er jeg vant til at planlægge ud fra, at jeg vil prøve på først at opnå uafhængighed af en kostbar faktor. Så kan man ikke undre sig over, at erhvervslivet frigør arbejdskraften og sætter maskinen ind,

fordi hele den økonomiske byrde er knyttet til manden, samtidig med at afskrivningsreglerne subsidierer maskinanlægget.

Jeg taler ikke om maskinstorm, men jeg vil bare stille de to produktionsfaktorer lig i henseende til den indflydelse, som skattereglerne har. Så vil vi ikke få maskinerne stødt ud i mørket, men vi vil få forskudt det tidspunkt, hvor det er lønsomt at gå over fra mennesker til maskiner. Jeg tror altså, at den situation skal med ind i vores overvejelser.

Bent Larsens kommentar:

Det har været en dygtig salgspolitik at sige, at dansk edb-industri, det er Regnecentralen, og det er det eneste, som er noget som helst værd. Jeg ved godt, at Regnecentralen har en veludviklet montageafdeling, og at de også laver noget småproduktion, men det som primært kendetegner Regnecentralen, og det synes jeg, at de har gjort dygtigt - det er, at de er en stor servicevirksomhed, og de er et meget dygtigt softwarehus. De har én fortjeneste, og den skal de have fuld kredit for: de har sørget for, at mange af de maskindele, de importerer, og som de forsyner med deres eget software og kabinetter, igen bliver eksporteret.

De er de eneste i dansk edb, der har fået en eksport igang, men teknologien, som den er i dag, gør det jo netop muligt i langt højere grad at jonglere med disse edb-maskineller og med software og igen at eksportere disse.

Lad mig til sidst sige til Jan Andersen, at vi også må erkende, at der er mangel på dygtige elektronikere, og det er dybt beklageligt, at man samtidig skærer ned på uddannelsen. Dygtige system- og programfolk er der også mangel på. Så hvis vi skal mene noget reelt med, at vi skal satse på at udnytte teknologien, kommer vi ikke uden om, at vi skal bruge nogle penge for at få øget uddannelsen på dette område, og det kan Camre gøre, uden at han tænker på, om det han støtter er uproductabelt som kaninavl, eller det er Regnecentralen.

Direktør Aa. Rosenstand, ISS Inmentic:

Jeg vil gerne prøve at få belyst en enkelt facet af Danmarks afhængighed af udlandets edb-industri, som jeg ikke synes, vi har hørt noget om i dag.

Hvis jeg køber mig en cykel, er det ligegyldigt, om den er lavet i Tyskland, Holland, Frankrig eller Belgien. Jeg er nogenlunde sikker

på, at skulle den gå i stykker på et eller andet tidspunkt, kan jeg få den lavet.

Men hvis vi ser på den moderne teknologi - dataanlæg - store komplekse ting - er situationen jo en helt anden. Her ved vi alle, at der er brug for en særlig viden angående hardware og software, som kun én kan give rationelt, og det er leverandøren.

Og der er vi vel sådan stillet, at en meget stor del af de leverandører vi har i dag, reelt har fundstændig kontrol over, hvad der sker med deres anlæg, fordi kun de har den komplette viden, der er nødvendig for at vedligeholde dem.

Jeg vil gerne spørge hele panelet, om man mener, at åbenheden omkring produkterne, deres tekniske sammensætning og deres fremtidige vedligeholdelse, inden for netop denne industri er stor nok, eller er det på tide, at man i hvert fald fra statens side får lagt nogle leveringsbetingelser ind, der siger, at vi må sikre os, uanset hvad der sker med disse selskaber. Så har vi da forsøgt at opbygge den viden på danske hænder, der er nødvendig for at vi kan være uafhængige af leverandøren.

Steffen Møllers svar:

Nu nærmer vi os jo noget, der ligner kontraktlige forhold. Jeg har umiddelbart vanskeligt ved at forestille mig kontrakter, der både siger, at leverandørerne er forpligtet til at vedligeholde og reparere teknikken, og samtidig har en regel om, at andre også skal komme og gøre det. Jeg kunne godt forestille mig, at det ville være en meget vanskelig kontrakt at indgå. Men hvis man gennemførte en vis standardisering, ville andre også kunne reparere og vedligeholde.

Bent Larsens svar:

Jeg er enig i det, der blev sagt her. Det er klart, at leverandørerne ikke kan forlange en vedligeholdelsesret, men det er omvendt lige så klart, at man er interesseret i at ens teknikerstab bliver anvendt til at vedligeholde de maskiner, man har. På programmelsiden tror jeg, at det er en helt anden situation. Man køber allerede i dag det rene maskinel fra én og programmellet og vedligeholdelsen fra en anden, og den udvikling tror jeg vil blive fremmet ganske enormt.

Mogens Camres svar:

Her er et reservedels eller komponentproblem, som er parallelt til, hvad der gælder for andre komplicerede industriprodukter. De kan ikke købes frit, og man kommer derved i en afhængighed af leverandøren på godt og ondt, selv om der måske er andet personel end leverandørens folk, der kan reparere et anlæg.

Jeg ser ikke nogen rigtig løsning på det udover netop at have en national industri, som i hvert fald er i stand til at reparere og udskifte komponenter, så der ikke er en monopolisering af dette område.

- o -

